

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

В роботі представлена методика оцінки ефективності організаційно-правової форми господарювання підприємницької структури. Наведені результати практичної реалізації методики, що дозволяють оцінити ефективність діючої та запропонованої організаційно-правової форми господарювання.

Перехід до ринкових відносин завжди потребує глибоких зрушень в економіці, яка виступає вирішальною сферою людської діяльності. По-перше, перехід до ринкових відносин дає можливість створювати нові та розширювати діючі підприємницькі структури з різними формами власності у всіх галузях економіки. По-друге,— дає можливість здійснювати переорієнтацію кожної підприємницької структури на повне та першорядне використання якісних чинників економічного зростання. Переорієнтація повинна забезпечити підприємницькій структурі ефективність із всебічними розвинутими виробничими силами, виробничими відносинами та добре відлагодженим господарським механізмом. Всебічному підвищенню ефективності функціонування підприємницьких структур сприяють слушно обрані організаційно-правові форми господарювання.

Організаційно-правова форма господарювання — це сукупність методів організації виробництва, обміну результатами виробництва та праці, формування та експлуатації капіталу з метою розширеного відтворення в залежності від форм власності. Заміна організаційно-правової форми господарювання повинна привести підприємницьку структуру до фінансового оздоровлення, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва [1].

Таким чином, однією із складових частин, що забезпечує успіх функціонування підприємницької структури, є її організаційно-правова форма.

Дослідження організаційно-правових форм господарювання здійснювали як вітчизняні, так і закордонні вчені: Петрович Й. М., Будіше-

ва І. О., Установа І. Г., Домарадзька Г. С., Коношенкова Г. Б., Любомудрова Н. П., Кузьмін О. Є., Загородній А. Г., Громьяк Л. С., Балабанов І. Т., Руденко А. І., Хоскінг А., Хізрич Р., Пітере М., Хойер В., Соболь С. Н. займалися класифікацією та обґрунтуванням сучасних форм підприємництва. Положий В. М., Чижов Л. П., Власова В. М., Волков Д. М., Сопко В., Скворцов Н., Ткаченко Н. М. охарактеризували підприємницькі структури, як об'єкт господарювання, за ознакою права власності, що дозволило зв'язати господарські процеси з особистостями цієї ознаки. Осипов Ю. М., Яковлев В. М., Семенов В. М., Баєв І. А., Терехова С. А., Самоукін А. Л., Шишов А. Л., Ойхман Е. Г., Попов Е. В. виклали основи функціонування підприємницької структури за умови організаційно-правової форми. Пилипченко А. І., Мочерний С., Кудряшов В., Медведєв С., Купряков Є. М., Прасолова В. П., Горфінкель В. Я., Браун С. Дж., Крицмен М. П. розкривали сутність акціонерного підприємництва, що дозволило систематизувати організаційно-правову форму господарювання та її особливості, які впливають на результат діяльності. Кисельов А. П., Заруба О. Д., Стоянова О., Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С., Ковальов В. В., Русак Н. А., Русак В. А. сформулювали необхідність розробки оптимальної системи показників ефективності фінансово-економічної діяльності підприємницьких структур у різних організаційно-правових формах, що дозволило виробити сукупність потреб до цієї системи.

Однак існуючі підходи до ефективності підприємницької структури не обґрунтовують вибір організаційно-правової форми господарювання. У той же час, виходячи з сутності організаційно-правової форми підприємницької ДІЯЛЬ-

ності, можливо стверджувати, що вона впливає на ефективність функціонування.

Теоретичні дослідження, аналіз фінансово-економічної інформації та постановка експерименту дозволили виробити наукову гіпотезу про можливість оцінки ефективності організаційно-правових форм господарювання підприємницьких структур. Її практична реалізація дозволила розробити методiku, яка забезпечує вибір найефективнішої організаційно-правової форми господарювання підприємницької структури.

Методика складається з трьох етапів: на першому етапі проводиться аналіз організаційно-правових аспектів, який передбачає оцінку можливостей та обмежень по створенню підприємницької структури, та здійснюється вибір можливих потенційних організаційно-правових форм господарювання; на другому — здійснюється оцінка фінансової вигідності та імовірності банкрутства організаційно-правових форм, ЩО були обрані на першому етапі; на третьому етапі — за допомогою методу порівняльної переваги здійснюється вибір ефективної організаційно-правової форми господарювання.

Методика оцінки ефективності організаційно-правових форм господарювання підприємницьких структур дозволяє здійснити вибір виду та найефективнішої організаційно-правової форми господарювання не тільки на момент створення підприємницької структури, а й у процесі її функціонування.

На першому етапі методики визначаються можливості й обмеження підприємницької структури та обираються потенційно можливі організаційно-правові форми. Для цього необхідно провести аналіз можливостей та обмежень конкретної підприємницької структури. Цей аналіз має індивідуальний характер та проводиться за кількома напрямками, які враховують зовнішні та внутрішні особливості підприємницької структури.

До зовнішніх особливостей належать: суб'єкт, сфера та вид підприємницької діяльності.

До внутрішніх — залучення трудових та фінансових ресурсів, а також ризику підприємця.

Враховання зовнішніх та внутрішніх особливостей здійснюється на рівні атрибутів.

Атрибути — це елементи просторових взаємозв'язків організаційно-правових форм. До них належать: кількість власників, форми управління, розподіл відповідальності, передача власності, можливість брати участь у розподілі прибутку та збитків, статутний фонд, резервний фонд, можливість залучення додаткових коштів, особливості оподаткування, сплата при реєстрації [2].

За допомогою атрибутів здійснюється формування основи діяльності, визначаються загальні принципи, умови функціонування, властиві конкретній організаційно-правовій формі, згідно з чинним законодавством.

На другому етапі здійснюється економічна оцінка обраних потенційних організаційно-правових форм господарювання з позицій прибутковості та ризику.

Проблема полягає у виборі найефективнішої форми.

Оцінка здійснюється за допомогою показників, на величину яких впливають особливості конкретної організаційно-правової форми господарювання.

Пропонуються такі показники:

— нерозподілений прибуток (характеризує економічну ефективність господарської діяльності підприємницької структури та відображає особливості організаційно-правової форми господарювання);

— рівень беззбитковості (характеризує критичний обсяг підприємницької діяльності);

— межа безпеки (визначає комерційну стійкість підприємницької структури);

— сукупна факторна продуктивність (свідчить про конкурентоспроможність підприємницької структури) [3];

— ступінь ризику (характеризує можливі збитки, обумовлені наявністю дебіторської заборгованості) [4];

— коефіцієнт Альтмана (визначає ступінь імовірності банкрутства) [5];

Проведені дослідження дозволили дійти висновку, що сутність підприємницької діяльності зумовлює спрямування економічної оцінки потенційних організаційно-правових форм господарювання на такі: оцінка фінансової вигідності та оцінка імовірності банкрутства.

Оцінка фінансової вигідності здійснюється за допомогою наступних показників: нерозподілений прибуток, рівень беззбитковості, межа безпеки і сукупна факторна продуктивність.

Оцінка імовірності банкрутства здійснюється за допомогою показників: ступінь ризику, комплексний показник Альтмана.

Для розрахунку цих показників необхідні такі дані: доход або виручка від реалізації, сума витрат, фонд оплати праці, перемінні та постійні витрати, амортизаційні відрахування, вартість матеріалів чи послуг, дебіторська заборгованість, власні оборотні засоби, власний капітал чи усього активів, залучений капітал, величина податків.

За допомогою цих показників на другому етапі проводиться оцінка економічної ефективності обраних організаційно-правових форм господарювання.

На третьому етапі (вибір ефективної організаційно-правової форми господарювання) згідно з методом порівняльних переваг визначається найбільш ефективна організаційно-правова форма господарювання для конкретної підприємницької структури.

За таких умов можна буде довести, яка з потенційно обраних організаційно-правових форм господарювання найефективніша. Такою є форма, що дозволяє отримати найвищі значення нерозподіленого прибутку, межі безпеки, сукупної факторної продуктивності і показника Альтмана та найнижчі значення рівня беззбитковості і ступеня ризику.

Достовірність результатів, отриманих при використанні запропонованої методики оцінки ефективності організаційно-правових форм господарювання підприємницьких структур, підтверджено на практиці. Було проведено аналіз ефективності організаційно-правової форми го-

сподарювання Київського транспортно-експедиційного підприємства КТЕП-13096.

Було доведено, що діюча організаційно-правова форма (колективне підприємство) вичерпала свої можливості й стала гальмом для подальшого розвитку КТЕП. Керівництву підприємства було запропоновано змінити тип підприємницької структури ("підприємство" на "об'єднання") та організаційно-правову форму господарювання ("колективне підприємство" на "об'єднання за територіальною ознакою"). Доцільність цих змін підтверджена поліпшенням оціночних показників. Так, згідно з розрахунками, нерозподілений прибуток, межа безпеки, сукупна факторна продуктивність та показник Альтмана зростають відповідно на 2,24 %, 6,68 %, 18,79 % та 0,98 %. А рівень беззбитковості та ступінь ризику зменшуються відповідно на 6,68 % та 3 %.

1. Положий В. М., Чижов Л. П. власність: економічний аспект: альтернативні концепції та методики.— суми: ввп "мрія".—ЛТД, 1994.—80 с.

2. Хизрич Р., Питере М. предпринимательство, или как завести собственное дело и добиться успеха. вып. 2: создание и развитие нового предприятия.— м.: "прогресс", 1992.— 256 с.

3. Экономика предприятия: учебник для вузов/ в. я. горфинкель, е. м. купряков, в. п. прасолова и др.;

подред. проф. в. я. горфинкеля, проф. е. м. купрякова.— м.: банки и биржи, юнити, 1996.— 367 с.

4. Вітлінський В. В., Наконечний С. І. ризик у менеджменті.— К.: тоб "борисфен-м", 1996.— 336 с.

5. Ковалев В. В. финансовый анализ: управление капиталом. выбор инвестиций. анализ отчетности.— м.: финансы и статистика, 1996.— 432 с.

Melnikova I. V.

MODERN APPROACH TO INCREASE THE EFFICIENCY OF BUSINESS STRUCTURE

In this work (paper) the efficiency estimation principles of the organizational and legal regulation forms of business structure management are presented. The result of practical realization of the principles, which allow to estimate the efficiency of operating and suggested organizational and legal regulation forms of management, are presented.